

N:o 85.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 7 maj 1898.

— — — — — Andra Kammaren den 7 — 1898.

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion om åstadkommande af rättsordning beträffande slägtnamn.

(Lagutskottets utlåtande n:o 15.)

Till Konungen.

Vid innevarande riksdag har af enskild motionär fråga väckts om åstadkommande af en rättsordning beträffande slägtnamn. Motionären har härvid erinrat, hurusom i de stora kulturländerna lagstiftningen funnit i samhällsordningens intresse nödvändigt att bestämma dels beträffande de enskilda samhällsmedlemmarnes rätt och plikt att ega namn, och dels angående villkoren för deras rätt att ändra de namn, hvilka de redan bure. Efter en redogörelse för gången af lagstiftningen på ifrågavarande område i åtskilliga europeiska länder och en kort framställning af utvecklingen här i riket utaf bruket af familjenamn, anför motionären vidare, att det vore en obestriddig sanning, att det vida öfvervägande antalet af vårt folk ännu alltid vore i saknad af verkliga familjenamn, och förklarar detta förhållande genom att påpeka den länge rätt obe-

tydliga rörligheten bland de djupare folklagren och särskildt den åkerbrukande befolkningens stora lätthet att med anlitande af namnen på sina gårdar eller torp åstadkomma all nödig beteckning af de enskilda personerna. Men, fortsätter motionären, det kan ej undgå uppmärksamheten, att våra nutida erfarenheter peka åt helt annat håll än förr. Samfärdseln inom landet är ganska uppdrifven; befolkningen har i anmärkningsvärd grad dragit sig från landsbygden in till städerna, och en allt mera utbredd bildning höjer nya lager af folket till den ståndpunkt, å hvilken möjligheten af att särskilja individerna för att kunna följa dem varder af största vikt för både statsintresset och det samhällslif, som i skilda riktningar i handel och vandel allt mera utvecklar sig. Likasom staten i alla grenar af sin omfattande förvaltning måste vara synnerligen betjenad med att de enskilda samhällsmedlemmar, med hvilka den på olika sätt träder i förbindelse, i möjligaste mån kunna identifieras, måste ock samma intresse göra sig gällande inom affärs- och yrkesverksamheten likasom inom hvarje gren af den medborgerliga samfärdseln i landet. Men sådan identifiering låter sig blott med svårighet åstadkomma, så länge ännu största antalet af vårt folk saknar verkliga familjenamn.

Till belysning af detta förhållande meddelar motionären några iakttagelser, gjorda vid genomseende af polisunderrättelsernas register för åren 1878—1884, och anför vidare, att lagstiftningen vore lika utvecklade i hvad det gälde att begränsa och regelbinda friheten att antaga familjenamn. Om man bortsåge från några af motionären angifna specialstadganden härutinnan, så funnes ingen begränsning af friheten att ändra eller antaga ett släkt- eller efternamn. Ej sällan torde de, som af en eller annan anledning genomsåge förteckningar eller rullor öfver häktade eller dömde förbytare eller lösdryfvare, hafva funnit anledning att med någon undran dröja vid der förekommande adliga familjenamn; man leddes med eller mot sin vilja till den slutsatsen, att den svenska adeln måtte hafva råkat i ett betänkligt förfall. Men en närmare undersökning af förhållandet visade, att blott en ringa del — icke tio procent — af de adliga namnen verkligen ock bures af riddarhusmedlemmar. De öfrigas bärare tillhörde ej de släkter, hvilkas namn de använde, utan hade blott usurperat dem. Samma förhållande egde ock rum med en mängd af de särskilda slägtnamn, hvilka mera bekanta ofrälse släkter bure.

Till belysning häraf har motionären ur polisregistren för åren 1878—1894 meddelat en förteckning på de adliga namn, som der förekomma, och som, såvidt motionären kunnat utröna, burits af personer, hvilka icke tillhört den likbenämnda adliga släkten, och fortsätter: Friheten att antaga namn inskränker sig emellertid icke till att antaga namn *en* gång; ingenting hindrar att man allt fortfarande begagnar sig af denna sin rätt. Man gör det desto hellre, om man fläckt det först burna eller antagna; och följderna af ifrågasvarande frihetsutöfning är i ögonen fallande, då man granskar polisregistren, domstolarnes brottmålsprotokoll eller fängelsernas fångrullor.

Rent af instinktivt tycktes dock allmänheten uppfatta antagande eller utbytande af namn såsom en allt för vigtig åtgärd för att icke böra vara förbunden med *någon* laga form. Härifrån torde vara att härleda den rätt allmänt praktiserade vanan att i Post- och Inrikes Tidningar tillkännagifva dylika namnbyten; man ansåge sig dermed hafva beredt dem någon större laglighet, än om man blott i någon »vanlig», om än vida mer spridd, tidning kungjorde dem. Men dessa tillkännagifvanden vitsordade ganska ofta, huru obetänkt vederbörande begagnade sin ifrågasvarande rätt, och ett studium af dem lemnade icke mycket hopp öfrigt, att man på det fria namnbytetts väg skulle hinna till den ståndpunkt, som för både allmänt och enskildt intresse måste synas önskvärdt. Det vore icke för tidigt att söka äfven å detta område bringa ordning och reda till stånd. Och ville man verkligen tänka sig en allmän ålderdomsförsäkring lagstadgad inom vårt land, torde såsom en oundviklig förutsättning därför vara att fatta ordnandet af våra namnförhållanden så, att lagligen stadgades dels om skyldighet att ega verkligt efternamn, dels ock om viss ordning, i hvilken tillstånd att antaga eller utbyta sådant namn borde sökas. I hvad fall som helst torde ock böra beredas utväg för dem, som innehade bestämdt slägtnamn, att värna sitt intresse i att icke detta obehörigen tillgrepes. Ty hvarken för dessa släkter eller för det allmänna kunde det vara likgiltigt, om genom en äfven utan alla lagstadganden fortgående namnbildning fullt bestämda familjenamn hänsynslöst blefve priggifna åt hvem som helst, som af ena eller andra anledningen kunde vilja tillägna sig dem. Äfven i vårt land visste man lyckligtvis att sätta värde på »ett *aktadt* namn»; någon möjlighet borde väl då

ock här beredas bärare af sådana vare sig ärfda eller förvärfda namn att, i sitt sträfvande för dess bibehållande vid sådant värde, ej paralyseras af främmande, hvilka utan känsla för familjens traditioner eller namnets förpligtelser anlade och måhända rätt snart besudlade det. Fall torde understundom inträffa, der visst familjenamn antoges blott för att *kränka* dess verkliga egare; i andra fall toges det blott »på höft» — men någon särskild afsigt att hedra det torde under dylika förhållanden knappast förefinnas. Det kunde ej vara likgiltigt, om ett lands lagstiftning lemnade detta viktiga område utan rättsskydd. Äfven hos oss torde en »individualrätt» af ofvan antydd omfattning böra både erkännas och fastställas.

Betänkligheter kunde möjligen göra sig gällande i fråga om familjenamnspflicht i ett land, der en talrik klass af mindre jordegare i så hög grad som hos oss försummat att anlägga sådana. Men då denna klass i landets nordligare landskap *redan* brutit med denna sed, och i allt fall vår landtbefolknings ökade bildning samt stegrade betydelse i både socialt och politiskt hänseende måste kräfvat dess inordnande under samma regler, som redan länge gjort sig gällande bland öfriga kulturfolk, kunde motionären icke tillmäta dessa betänkligheter något synnerligt afseende.

Sedan motionären härefter antydt, hurusom jemväl bestämmelser beträffande firma i gällande lag om handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887 kräfvade vidtagande af nödiga lagstiftningsåtgärder uti ifrågavarande hänseende, samt meddelat några uppgifter angående det privaträttsliga skydd, som på senaste tid kommit familjenamnet till del inom Tyska riket och Norge, anmärker han till sist, att behovet af ett individernas särskiljande genom antagna efternamn tydligen äfven hos oss gör sig i allt högre grad gällande, men att, då det öfvervägande största antalet af de efternamn, som antagas, redan bäras af andra, den oreda, som genom antagandet af sådana namn borde förekommas, derigenom blott allt mera ökas.

Hvad motionären sålunda anfört har Riksdagen funnit synnerligen beaktansvärdt. De missbruk och olägenheter, som äro en oundviklig följd af den rådande friheten uti ifrågavarande afseende, äro så stora och visa sig på så många af samhällslifvets olika områden, att det synes Riksdagen böra tagas under öfvervägande, huruvida de icke skulle kunna genom lagstiftningsåtgärder förebyggas och aflägsnas. Utan att närmare inlåta sig på frågan om beskaffenheten

af en dylik lagstiftning, anser dock Riksdagen för sin del, att lagbestämmelser, som dels kraftigt främjade anläggandet af verkliga slägtnamn och dels gäfvé vid handen, hvilka enskilde ett en gång antaget slägtnamn borde tillhöra och under hvilka betingelser andra borde anses uteslutna från rätt att antaga eller bära detta namn, likasom ock de former, hvilka för rätt att byta om slägt- eller efternamn borde iakttagas, skulle tjena till att bringa reda och ordning i flere af samfundslifvets förhållanden, jemte det sålunda slägtens ideella rätt till sitt namn blefve sedd till godo. Riksdagen tror icke heller, att en dylik lagstiftning som den, om hvilken här är fråga, skulle stöta på afsevärda praktiska svårigheter utöfver dem, hvilka städse följa af lagens ingripande på ett område, som förut icke af densamma berörts. Riksdagen har funnit dessa sina åsigter bekräftade af erfarenheten från andra länder och tillåter sig, under hänvisning för öfrigt till hvad här ofvan i ämnet anförts, anhålla, det Eders Kongl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande af en tillfredsställande rättsordning i fråga om slägt- eller efternamn och för Riksdagen framlägga förslag till de bestämmelser, som för ändamålets vinnande äro nödiga.

Stockholm den 7 maj 1898.

Med undersätlig vördnad.